

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Seminář k úvodu do pedagogiky a základům pedagogického myšlení
vyučující: Kateřina Vlčková

Učitel
(1. semestr, podzim 2005)

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Alžběta Kučerová – 190705 – 190705@mail.muni.cz
Michala Prokešová – 185728 – 185728@mail.muni.cz

11. listopadu 2005

Obsah:

- 1) Pojmy pedagog, učitel, pedagogický pracovník**
- 2) Vymezení pojmu, požadavky, kompetence**
- 3) Profesní dráha, typologie učitele**
- 4) Volba učitelské profese**
- 5) Feminizace, burn-out syndrom, prac. náplň a zátěž**
- 6) Závěr (literatura)**

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

UČITEL

Pedagog → pedagog je v celém výchovně vzdělávacím procesu činitelem, který nese společenskou odpovědnost za jeho účinnost a úspěšnost.

Učitel → výraz učitel označuje osobu, která vyučuje ve škole

Pedagogický pracovník → je učitel předškolní zařízení, ZŠ, ZUŠ (základní umělecké školy), střední školy, speciální školy, učilišť, zařízení pro zájmové studium, zařízení sociální péče
- a kromě učitelů ještě vychovatelé škol a škol. zařízení

POŽADAVKY → základním požadavkem na učitele je hluboké všeobecné vzdělání a široký rozhled filozofický, politický, vědecký a kulturní

- k všeobecnému vzdělání patří teoretické a praktické odborné vzdělání v oboru, který pedagog vyučuje
- důležitým momentem je i jeho široká praktická zkušenost
- dalším požadavkem je i hluboké pedagog. vzdělání, zahrnující dějiny výchovy, obecnou pedagog., diakritiku, teorii jednotlivých výchovných složek i metodiku oboru

KOMPETENCE → je soubor profesních dovedností, kterými má být vybaven učitel, aby mohl efektivně vykonávat své povolání. Jsou z části získávány přípravou (učením) a z části jsou dodány genetickým potenciálem (sportovní talent).

Příklad kompetencí: kompetence oborově-předmětová, didaktická a psychodidaktická, obecně pedagogická, sociální, psychosociální, manažerská atd.

Profesní a životní dráhy učitelů:

- profese mívají ucelené cykly profes. vývoje
- etapy: 1/ volba profese (motivace ke studiu učitelství), 2/ profesní start (začátečník), 3/ profesní adaptace (první roky výkonu povolání), 4/ profesní stabilizace (učitel expert, zkušený), 5/ profesní vyhasínání (vyhoření) – viz Moderní ped., Průcha, 2002, s. 201
- profesní kontinuita (setrvání u profese), profesní migrace (odhod do jiných profesí)

Typologie učitelů:

Procentuální podíl z celk. počtu učitelů v ČR	Stat. ročenka školství 2000/01 – Výkonové ukazatele 2001
ZŠ	38,8
z toho: 1.st.	18,4
2.st.	20,4
MŠ	14,7
SOŠ	13,5
VŠ	8,9 (15 640)
SOU	7,5
gymn.	7,1
spec. školy	5,9
VOŠ	3,3

- 40% všech učitelů na ZŠ – 68 155 osob, silná kategorie i MŠ 23 800 (X téměř nezkoumána u nás – mělo by to být zkoumáno dle proporcí)
- specifčnost učitelů dle oborů – univerzalisté (1.st.), specializovaní (VVP, stovky odborných předmětů) – specifčnosti těchto učitelů málo objasněny (P. Ferko 1986 – Pohľad na prácu učiteľa fyziky in průcha 2002, s. 329)

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Feminizace

- vysoká, ve všech zemích převažují ženy v primárních a nižších sektorech vzdělávání, ve vyšších úrovních se počet mužů zvyšuje
- ČR – mnohem nižší zastoupení mužů zákl. a středním vzděláváním než v řadě zemí OECD (prim- 84,5% žen, vyšší sek. 56,3), více v USA 86,5%, Rak. 88,5%, It 94,6%

Volba učitelské profese:

- zájem o studium učitelských oborů je trvale vysoký
- vysoká převaha žen – 70% i více
- častá orientace na učitelskou profesi jen jako náhradní řešení
- regionální rozdíly – Praha, Brno – větší nabídka prac. míst

Burn-out syndrom – ztráta zájmu o práci, rutinní provádění a bez nadšení, výkon profese unavuje až vyčerpává, únava z vyučování, obavy ze styku s rodiči, zklamání z profes. úspěšnosti, nezájem o další vzděl., odpor k ped. inovacím

Prestiž učitelů

- povolání učitele se v ČR hodnotilo jako vysoce prestižní, vážené
- některé sociální výzkumy to potvrzují – vysoká složitost práce, náročnost na kvalifikaci (viz Průcha 2002)
- sami učitelé jsou skeptičtí v hodnocení prestiže = jeden z faktorů proč opouští své povolání – Vacek 1999 – chybí stavovská hrdost – už u studentů učitelství; muž – finanč. ohodnocení, žena – že je i přes své povolání normální, reakce na nízké plat. ohonocení ve srov. s méně nároč. profesemi i VŠ profesemi

Náplň práce

- zjišťování pomoci profesiogramů (čas. snímky pracovní činností zaznamenávané samotnými učiteli)
- **Pracovní zátěž a zdraví učitelů**
- zabývají se jí většinou lékaři a psychologové
- prac. zatížení a únava učitelů: vysoké čas. zatížení při výkonu profese – 48 hod/t vyšší u mužů než u žen
- u 40% učitelů duš. únava až vyčerpání v důsledku dlouhod. vypětí sil, úzkostná očekávání, deprese (M.Langová, M.Kodým a kol. 1987)
- hlasová zátěž: poškozují hlasivky nadměrným zvyšováním síly hlasu, trapným překřikováním žáků, nedodržování hlas. hygieny (př. kouření), nedostatečná hlas. výchova studentů učitelství
- psych. zátěž: a) senzorická: značná, pracují při plném až vyostřeném vědomí, vysoké nároky na zrak a sluch, b) mentální – ne odborně, ale práci s žáky – psychologické problémy žáků, řízení třídy, c) emoční – nejvýraznější u učitelů ZŠ, angažován na výsledcích žáků
- 40% učitelů ZŠ neurotické, 10% až patologicky (1998)

Zdroje a příčiny prac. zátěže učitelů:

- stres, ale i pracovní nespokojenost, vztahy s rodiči, úřady, ve sboru
  - rozdíly v zátěži rozdílné dle školy (st., druh) , jedince a vyuč. předmětu
• na ZŠ jim nejvíce vadí: 1. nízká prestiž, 2. neodpovídající plat, 3. nutnost podřizovat se administrativním rozhodnutím, která neberou v úvahu názory učitelů 4. nedostatek času k relaxaci a odpočinku   • na SŠ: nízká prestiž, 2. nedostatek času k odpočinku 3. špatné postoje žáků k práci 4. neodpovídající plat

Zvládání zátěže v učitelské profesi

- odolnost (hardiness) – důležitá pro učitele = přesvědčení jedince, že je s to ovlivňovat události ve svém životě i okolí, schop. ztotožnit se sebou samým, institucím kde dělá, nacházet v tom smysluplnost, přesvědčení, že změny jsou výzvou ne hrozbou

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Literatura:

- Učitel (Průcha)
- Internet
- Materiál ke stažení (is.muni.cz)